

УДК 332.2 : 332.3

**НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ ПЛАНУВАЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДЛЯ
ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

**SCIENTIFIC APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF PLANNING
DOCUMENTATION FOR THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES**

Ольга ДОРОШ,

*доктор економічних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, Київ*

Olha DOROSH,

*Doctor of Economics,
National University of life and environmental
sciences of Ukraine, Kyiv*

Ірина КУПРІЯНЧИК,

*кандидат економічних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, Київ*

Iryna KUPRIYANCHIK,

*Candidate of Economic Sciences,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv*

Денис МЕЛЬНИК,

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України, Київ*

Denys MELNYK,

*National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv*

Розглянуто земельне та містобудівне законодавство стосовно планування розвитку системи землекористувань у межах об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Виявлено, що законодавчі норми потребують доопрацювання. Доведено необхідність оновлення наявної землевпорядної документації, розробленої до прийняття Закону України «Про землеустрій», та зміни структури містобудівної у зв'язку з ухваленням Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», оскільки вони не забезпечують цілісність планувального процесу в межах територій цих спільнот через їх інституційну несформованість (доведено на прикладі Паланської об'єднаної територіальної громади Уманського району Черкаської області). Науково обґрунтовано пріоритетність землевпорядної та містобудівної документації як найвпливовіших інструментів під час планування розвитку системи землекористувань в ОТГ і встановлено їх взаємозалежність.

Ключові слова: *об'єднана територіальна громада; планування розвитку; система землекористувань; землевпорядна, містобудівна документація; управління ресурсами.*

The land and town planning legislation concerning the planning of land use development within the united territorial communities (UTC) is considered. It is found that legislative norms need to be finalized. The necessity of updating the existing land management documentation developed prior to the adoption of the Law of Ukraine "On Land Management" and changes in the structure of urban development in connection with the adoption of the Law of Ukraine "On Regulation of Urban Development" was proved as they do not ensure the integrity of the planning process within the territories of these communities through their institutional incapacity (proved by the example of the Palan Unified Territorial Community of the Uman district of the Cherkasy region). The priority of land management and urban planning documents as the most influential tools in planning the development of land use systems in UTC is scientifically grounded and their interdependence established.

Key words: *united territorial community; development planning; land use system; land management, urban planning documentation; resource management.*

Постановка проблеми. В економічно розвинених країнах розрізняють просторове (територіальне), міське і ландшафтне планування використання земель. Перше охоплює значні території для вирішення

питань, пов'язаних із системою землекористувань (ураховуючи напрями економічного піднесення), міграцією населення, вимогами охорони природи, розвитком рекреації і туризму, поліпшенням соціальної інфраструктури, що не стосується містобудівної діяльності. *Просторове*

планування – це вид землепорядних робіт, який провадиться на основі державних, регіональних і муніципальних планів використання земель та їх охорони, зважаючи на зонування території. На регулювання планування та забудови міст, раціоналізацію земельних й інших природних ресурсів у населених пунктах спрямоване *міське* планування. Досягнення оптимальних параметрів екологічних і соціально-економічних функцій території на тлі просторової організації землекористувань і відповідних до них методів залучення земель й інших природних ресурсів як системи підтримки життєзабезпечення людей – основне призначення *ландшафтного* планування [1].

Тому під час планування розвитку системи землекористувань у межах об'єднаних територіальних громад необхідно скористатися набутим світовим досвідом і здійснити власний найбільш оптимальний вибір. На нашу думку, ефективність планувального процесу у межах територій цих спільнот залежить від рівня забезпеченості землепорядною та містобудівною документацією. Це означає, що розвиток громад необхідно здійснювати в рамках територіального планування, котрому має передувати комплекс землепорядних робіт, що сприятиме соціально-економічній стійкості територій. Аналіз стану забезпеченості планувальною землепорядною та містобудівною документацією, що мають суттєвий вплив на економічне зростання таких спільнот, розглянемо на прикладі Паланської об'єднаної територіальної громади Уманського району Черкаської області.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблем просторового розвитку територій присвячено праці І. Бистрякова, В. Голяна, В. Нудельмана, О. Петраковської, М. Хвесика та інших науковців. Окремі аспекти територіальної організації процесів землекористування досліджувалися О. Дорош, А. Третяком, А. Мартином, Г. Лоїком й ін. Більш ґрунтовного вивчення потребують питання, пов'язані з плануванням розвитку системи землекористувань у межах об'єднаних територіальних громад, основу якого становлять землепорядна та містобудівна документації.

Мета статті – дослідити земельне й містобудівне законодавство, пов'язане з плануванням розвитку системи

землекористувань у межах об'єднаних територіальних громад, науково обґрунтувати пріоритетність землепорядної та містобудівної документацій як найбільш впливових планувальних інструментів (на прикладі Паланської ОТГ Уманського району Черкаської області).

Виклад основного матеріалу. Планування розвитку системи землекористувань в Україні відбувається на підставі наявного землепорядного та містобудівного законодавства із чітким підпорядкуванням планувальних інструментів на різних ієрархічних щаблях. Відповідна документація розробляється на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Перелік видів землепорядних документів визначається Законом України «Про землеустрій» [2], що на державному й регіональному рівнях забезпечується взаємопов'язаними заходами стосовно комплексної організації території України з метою її найбільш раціонального використання. Відповідно, до основних завдань та видів робіт належить підготовка: документації із землеустрою щодо встановлення в натурі (на місцевості) державного кордону України; державних та регіональних програм використання й охорони земель; проектів землеустрою щодо визначення і зміни меж адміністративно-територіальних одиниць; землепорядних схем і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних утворень; державних і регіональних проектів землеустрою щодо організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду й іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення тощо.

На місцевому рівні цим законом окреслено перелік документів із землеустрою, що стосуються: формування земельних ділянок сільськогосподарських угідь, котрі підлягають розподілу між власниками земельних часток (паїв); упорядкування нових земельних ділянок або зміни їх цільового призначення (у разі потреби); визначення земельних ділянок, на яких передбачаються будівництво чи реконструкція об'єктів нерухомого майна; організації та ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань

із метою охорони земель, докiлля та збереження природних ландшафтiв; обгрунтування, розроблення i реалiзацiї організаційних та iнженерно-технічних заходiв з освоєння, покращення якiсного стану земель i захисту вiд руйнiвних процесiв стосовно впорядкування територiї населених пунктiв; виконання робiт з рекультивациї порушених земель, консервацiї деградованих та малопродуктивних дiлянок, полiпшення сiльсько- i лiсогосподарських угiд, захисту вiд ерозiї, пiдтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувiв, ущiльнення, закислення, забруднення промисловими та iншими вiдходами, радiоактивними i хiмiчними речовинами. Цим законодавчим актом передбачено також розроблення технічної документацiї iз землеустрою щодо встановлення (вiдновлення) меж земельної дiлянки в натурi (на мiсцевостi), частини земельної дiлянки, на яку поширюється право суборенди, сервiтуту (потребує топографо-геодезичних i картографічних матерiалiв); щодо подiлу та об'єднання земельних дiлянок, а також iнвентаризациї земель (ст. 55, 55-1, 56, 57).

Очевидно, що вiдповiдно до зазначеної землевпорядної документацiї пiд час управління земельними та iншими природними ресурсами, планування розвитку системи землекористувань прiоритетностi набувають природоохоронні завдання порiвняно з економічними (визначено перспективи організації раціонального використання та охорони земель, пiдготовки обгрунтованих пропозицiй у галузi земельних вiдносин, перерозподiлу земель з урахуванням потреби сiльського, лiсового i водного господарств, розвитку сiл, селищ, мiст, природно-заповідного фонду, територiї оздоровчого, рекреацiйного, iсторико-культурного та iншого природоохоронного призначення тощо).

У цьому контекстi планування розвитку системи землекористувань у межах територiї Паланської ОТГ Уманського району Черкаської облaстi цiлком залежить вiд рiвня забезпеченостi вiдповiдною документацiєю.

Окрім землевпорядної, має формуватись i мiстобудiвна документацiя. Структура останньої в Україні з часу здобуття незалежностi змiнювалась двiчі. До прийняття 2000 року Закону України «Про планування та забудову територiй» у нашiй державi послуговувались радянськими

нормативами. З ухваленням 2011 року Закону України «Про регулювання мiстобудiвної дiяльностi» замість п'яти запропоновано три планувальні документи, а саме: *генеральний план, зонiнг та детальний план населеного пункту*. Оскільки для бiльшостi територiй такі документи не оновлювалися щонайменше упродовж останніх семи рокiв, то на практицi використовувались тi, що розробленi значно раніше (табл. 1).

Генеральний план населеного пункту – це основний системоутворюючий вид мiстобудiвної документацiї на мiсцевому рiвнi, який розробляється з метою обгрунтування довгострокової стратегiї планування та забудови територiї населеного пункту, а також визначає основні принципи i напрями: планувальної організації та функціонального призначення територiй; охорони навколишнього природного середовища; організації вулично-дорожньої i транспортної мережi, iнженерного обладнання, iнженерної пiдготовки та благоустрою; цивiльного захисту територiй та населення вiд небезпечних природних i техногенних процесiв; охорони та збереження культурної спадщини i традицiйного характеру середовища iсторичних населених пунктiв; формування системи громадського обслуговування населення; послiдовностi реалiзацiї рiшень, у тому числi етапностi освоєння територiї [3, с. 17].

У процесi розроблення генерального плану слiд обгрунтувати необхiдностi змiни меж населених пунктiв.

Цей планувальний документ включає такі креслення: схему розташування населеного пункту в системi розселення; план iснуючого використання територiї; схему наявних планувальних обмежень; модель перспективного розвитку населеного пункту; генеральний план (основне креслення); схему проектних планувальних обмежень; схему вулично-дорожньої мережi; схему iнженерного обладнання територiї; схему iнженерної пiдготовки i захисту територiї тощо [4, с. 74].

Для невеликих населених пунктiв, на територiї яких проживає до 50 тис. населення, генеральний план можна поєднувати з детальними планами iх усiєї територiї, що заощадить час та кошти для мiсцевих громад.

Зміни у структурі містобудівної документації*

Рівень планування	1992	2000	2011
Державний	Згідно із радянськими нормами і правилами	Згідно із Законом України «Про планування та забудову територій»	Згідно із Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності»
	Схема районного планування (1 : 300 000; 1 : 100 000**)	Генеральна схема планування територій України	Генеральна схема планування територій України (1 : 1 000 000; 1 : 500 000)
		Схема планування окремих частин територій	Схема планування окремих частин територій (1 : 200 000; 1 : 100 000)
Регіональний	Проект районного планування (1 : 50 000, 1 : 25 000)	Схеми планування території Автономної Республіки Крим, областей, районів	Схема планування території Автономної Республіки Крим, областей (1 : 200 000; 1 : 50 000), районів (1 : 50 000; 1 : 10 000)
Місцевий	Генеральний план	Генеральний план (1 : 25 000; 1 : 10 000; 1 : 5 000)	Генеральний план (1 : 25 000; 1 : 10 000; 1 : 5 000; 1 : 2 000***)
			Зонінг (1 : 10 000; 1 : 5 000; 1 : 2 000***)
	Детальний план	Детальний план (1 : 2 000; 1 : 1 000; 1 : 500)	Детальний план (1 : 2 000; 1 : 1 000; 1 : 500***)
	Проект забудови	Проект забудови (1 : 500)	
Проект розподілу територій (1 : 2 000)			
	Містобудівне обґрунтування (1 : 500)		

*Джерело: [4, с. 72].

** Масштаб, у якому розробляється проект.

*** Масштаб містобудівної документації на місцевому рівні залежить від площі території населеного пункту та виду графічних матеріалів, що розробляються у складі містобудівної документації.

Генеральний план населеного пункту діє безстроково. Оновлювати його можна не раніше ніж через п'ять років з моменту затвердження попереднього. Такі зміни мають право вносити органи місцевого самоврядування, які затверджували цей документ. Дострокові зміни генерального плану населеного пункту можливі на підставі містобудівного моніторингу з ініціативи відповідної місцевої державної адміністрації.

Розроблення *плану зонування території (зонінг)* започатковано 2011 року з метою визначення умов й обмежень щодо використання території для містобудівних потреб у межах установ. Зонінг може розроблятися в складі генерального плану населеного пункту і як окремий документ [3].

Схема зонування є основним документом зонінгу. Вона розробляється у цифровій формі в місцевій системі координат, яка, у свою чергу, прив'язана до державної системи координат. Це дає можливість перегляду в електронному зображенні та формування аналогового документа на паперових носіях необхідного масштабу. Поділ території населеного пункту на окремі територіальні зони та встановлення для кожної з них містобудівного регламенту – це головні завдання схеми. Містобудівний регламент визначає види дозволеного використання земельних ділянок та граничні параметри дозволеного будівництва нових і реконструкції наявних об'єктів.

У випадку розроблення зонінгу як окремого документа необхідні такі графічні

матеріали: схема зонування територій населеного пункту (його окремих частин); схема планувальних обмежень; план червоних ліній (якщо немає у складі генерального плану); історико-архітектурний опорний план (для населених пунктів, унесених до списку історичних населених місць України); проект землеустрою щодо впорядкування територій населеного пункту (якщо у складі генерального плану немає розробленого плану земельно-господарського устрою), який складається після затвердження зонінгу.

Кількість територіальних зон і перелік видів використання земель у них визначаються містобудівними особливостями населеного пункту та рішеннями, прийнятими у процесі розроблення містобудівної документації.

Детальний план території (ДПТ) формується для територій як у межах населених пунктів, так і поза ними.

У першому випадку метою плану є уточнення положень генерального плану населеного пункту, визначення планувальної організації і розвиток частини території. У ньому обґрунтовується функціональне призначення, планувальна організація та параметри забудови й просторової композиції та ландшафтної організації кварталу, мікрорайону чи іншої частини території населеного пункту, що призначена для комплексної забудови або реконструкції.

Графічна частина ДПТ містить такі креслення: схему розташування території у планувальній структурі населеного пункту (району); план існуючого використання території; опорний план; схему планувальних обмежень; проектний план – основне креслення детального плану; план червоних ліній; схему організації руху транспорту і пішоходів; схему інженерної підготовки території та вертикального планування; схему інженерних мереж, споруд і використання підземного простору [3, с. 19].

Детальний план території є підставою для розроблення проекту землеустрою щодо впорядкування цієї території для містобудівних потреб, який після затвердження стане невід'ємною його частиною.

З моменту прийняття Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» (2011 р.) містобудівна та землевпорядна документація розробляється взаємозалежно.

Певні проекти із землеустрою є невід'ємною складовою містобудівних, а саме план земельно-господарського устрою населеного пункту – генерального плану цього ж населеного пункту, проект землеустрою щодо впорядкування територій населеного пункту – зонінгу, а проект землеустрою щодо впорядкування територій для містобудівних потреб – детального плану території.

Детальний аналіз наявної планувальної документації на території Паланської об'єднаної територіальної громади Уманського району Черкаської області в розрізі сільських рад (табл. 2) свідчить, що більшість документів та картографічних матеріалів розроблені ще до прийняття Закону України «Про землеустрій» і, відповідно, передбаченої ним землевпорядної документації не могло бути на той час. У подальшому переважна частина видів проектною документації не розроблялась.

Проекти землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, а також організації території земельних часток (паїв) мають свої аналоги у формі схем поділу земель колективної власності на земельні частки (паї), розроблені протягом 1999–2000 рр. для всіх сільських рад, за винятком Кочубіївської, і технічної документації з передачі земельних часток (паїв) у власність, що розроблена впродовж 2000–2007 рр. для всіх сільських рад на території Паланської ОТГ. Інші ж, передбачені Законом України «Про землеустрій», проекти землеустрою, які стосуються не окремої земельної ділянки, не розроблялись, тобто розвиток територій сільських рад відбувався хаотично без відповідного планування.

Відсутність проектів землеустрою щодо встановлення (зміни) меж адміністративно-територіальних одиниць серед розробленої документації свідчить щонайменше про повільні темпи розвитку населених пунктів, які входять до ОТГ.

На території кожної сільської ради здійснено розпаювання КСП, після чого проекти землеустрою, котрі забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, для жодної з них не розроблялись, що підтверджує використання земель сільськогосподарського призначення на території ОТГ без будь-якого цілісного планування.

Наявність земельпорядної та містобудівної документації на територію Паланської ОТГ Уманського району Черкаської області в розрізі сільських рад, по роках*

Назва сільської ради	Вид документації із землеустрою						Вид містобудівної документації			Технічний звіт коректування матеріалів великомасштабного обстеження ґрунтів
	Проект роздержавлення земель КСП	Технічна документація з передачі земельних часток (паїв) у власність	Схема поділу земель колективної власності на земельні частки (паї)	Технічна документація із нормативної грошової оцінки земель	План (схема) теперішнього використання земель	Статистична звітність за формою № 6-зем	Генеральний план	Детальний план	Проект забудови	
Паланська	1997	2007	2000	2013	2007	2016	1980	2016 (3)** та 2017	-	1996
Берестівецька	1994	2001	2000	2016	2007	2016	1968	-	-	-
Городецька	1995	2001	1999	2013	2007	2016	1985	-	1986 та 1993	1994
Громівська	-	2000	2000	2013	2007	2016	+	2017 (2)**	-	-
Кочержинська	-	2006	2000	-	2007	2016	1982	-	-	-
Кочубіївська	-	2001	-	-	2007	2016	1993	-	-	1996
Максимівська	1993	2003	2000	2013	2007	2016	1970	-	-	1994
Томашівська;	1993	2004	2000	2013	2007	2016	1971	2015	-	-
Охоплення території ОТГ: відсотків	62,5	100	87,5	75	100	100	100	37,5	12,5	50
Кількість розробленої документації, од.	5	8	7	6	8	8	8	3	1	4

*Джерело: розроблено на основі даних [5].

** Кількість одиниць документації одного виду, розробленої протягом календарного року.

Проекти землеустрою щодо впорядкування території населених пунктів також не розроблялися у зв'язку з відсутністю відповідної містобудівної документації, що сповільнює їх розвиток на території ОТГ.

Єдиними планувальними земельпорядними документами для території сільських рад, за винятком Громівської, Кочержинської та Кочубіївської, є проекти роздержавлення земель КСП середини 90-х років. Ґрунтові обстеження проводилися також лише на території кількох сільських рад ще впродовж 1994–1996 років.

Схеми теперішнього використання земель розроблені ще 2007 року для всієї території ОТГ (на той час восьми сільських рад). Крім того, складено списки землевласників, що є

важливим кроком у процесі актуалізації даних та базисом для планування, але вони не вважаються планувальними документами. Зазначені схеми мають стати основою для формування саме планувальної документації.

Для всіх сільських рад складені нові індексно-кадастрові карти (2013 р.) та звітності за формою № 6-зем (2016 р.), які дають змогу постійно моніторити використання земельних ресурсів та є основою проектів із землеустрою. Для більшості сільських рад, крім Кочержинської та Кочубіївської, того ж року розроблялася технічна документація із нормативної грошової оцінки земель.

Єдиний вид містобудівної планувальної документації для всіх сільських рад, які ввійшли до ОТГ, – це генеральний план

населеного пункту, проте останній з них датується ще 1993 роком, а інші розроблені до здобуття Україною незалежності. Зазначене свідчить, що основоположний вид містобудівної документації на місцевому рівні не поновлювався упродовж тривалого періоду і втрачає свою актуальність, що суттєво обмежує можливості та перспективи розвитку населених пунктів та, відповідно, ОТГ.

У період чинності Закону України «Про планування та забудову територій» на території сільських рад, що ввійшли до складу Паланської ОТГ, містобудівна документація не розроблялася, зокрема проекти розподілу територій та містобудівне обґрунтування для населених пунктів, як і план зонування територій, передбачений Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Окрім генеральних планів населених пунктів на території об'єкта дослідження, розроблялися лише детальні плани території для трьох населених пунктів, причому найактивніше для села Паланка, а саме чотири документа упродовж двох років (один стосувався будівництва виробничих приміщень, а інші – присадибних ділянок), Громи і Томашівка.

Отже, наявна планувальна землевпорядна та містобудівна документація з планування розвитку системи землекористувань у межах Паланської ОТГ потребує оновлення, за винятком тієї, що стосується виключного поточного стану використання земель.

Висновки. Результати дослідження свідчать про недосконалість положень як земельного, так і містобудівного законодавства для забезпечення цілісного планувального процесу, що доведено на прикладі Паланської ОТГ Уманського району Черкаської області. Тому необхідно розробити стратегії розвитку цих спільнот і низку інших планувальних документів. Науково обґрунтовано, що найбільш затребуваною є землевпорядна та містобудівна планувальна документація, що має розроблятися взаємозалежно, як і передбачено законами України «Про землеустрій» і «Про регулювання містобудівної діяльності». Це дає підстави стверджувати, що новостворені територіальні громади перебувають на етапі свого інституційного становлення.

Список використаних джерел

1. Дорош О.С. Територіальне планування землекористування в умовах нових земельних відносин: теорія, методологія і практика : дис. ... доктора екон. наук : 08.00.06 / О.С. Дорош. – К., 2013. – 438 с.
2. Закон України «Про землеустрій» № 2314-VIII від 01.04.2018 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
3. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» № 2118-VIII від 23.07.2018 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.
4. Петраковська О.С. Девелопмент нерухомості та сталий розвиток міст / О.С. Петраковська, Ю.О. Тацій. – К. : Кий, 2015. – 504 с.
5. Паланська громада [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://palanskaotg.org.ua>.

References

1. Dorosh, O.S. (2012). *Teoretyko-metodolohichni zasady terytorialnoho planuvannia zemlekorystuvannia* [Theoretical and methodological principles of territorial planning of land use]. *Doctoral dissertation*. Kyiv: Hrin D.S. [in Ukrainian].
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018). *Zakon Ukrayiny "On Land Management"* [Law of Ukraine "On Land Management"]. *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15> [in Ukrainian].
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018). *Zakon Ukrayiny «Pro rehuliuвання mistobudivnoi diialnosti»* [Law of Ukraine "On Regulation of Urban Development"]. *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> [in Ukrainian].
4. Petrakovska, O.S., & Tatsii, Yu. S. (2015). *Development nerukhomosti ta stalyyi rozvytok mist* [Real estate development and sustainable urban development]. Kyiv: Kyi [in Ukrainian].
5. Palanska community (2018). Retrieved from: <http://palanskaotg.org.ua>.

Стаття надійшла до редакції 19 липня 2018 року